

F o g a r a s i K. F e r e n c

A puritánus elveknek nyílt hirdetőjeként találjuk Fogarasi K. Ferenc gyulafehérvári papot. Életéről és működéséről alig tudunk valamit, hiszen nyomtatásban idehaza megjelent munkája mára már egyetlen példányban sem maradt reánk.

Nevéből következőleg Fogarason, vagy a fogarasi fejedelmi uradalom falvainak valamelyikében született, a leydai egyetem anyakönyvének adataiból következőleg, 1620-ban látván meg a napvilágot. Hazai tanulását bizonyosan Fogarason kezdve el, Fehérváron folytatta, innen azután Karánsebesre vitetett papnak. Külsőországokbeli akadémiákra való kibujdosására az 1647. esztendő késő tavaszán került sor.

A kolozsvári sáfárpolgár számadáskönyvében 1647 június 5-én azt jegyezte fel, hogy "Tott Janos uizen haro[m] alumnus de-akokat S. C. L. B. V. P.¹⁾ Franciscus Fogarasit, Sinko Janost, Szabolai Mihalt, hatt loual, solui fl. 9."²⁾ Hollandiába érve, e diákok először 1647 augusztus 3-án a franekerai akadémiára iratkoztak be,³⁾ majd a leydai egyetem anyakönyvében találjuk nevét, 1648 május 6-án bevezetve: "Franciscus Fogarasi Hung. Transylvanus (Annorum) 28. T(heologiae studiosus)".⁴⁾ Innen azután rövid időre Utrechtbe vándorolt.⁵⁾ Lehetséges, hogy tanulását az öreg fejedelemnek október 11-én bekövetkezett váratlan halála szakította félbe.

Idegen országokbeli tanulását két vitatkozása őrzi. Egyiket

1) = Salus Conductus Levelükre Biró Vram Parancsára.

2) Sáfár-számadáskönyv. 1647. 531.

3) TT. 1886: 607.

4) Archiv. N. F. XVI. 212.

5) Segesváry Lajos. 16.

1648 június 20-án Leydában Spanheim Frigyes teológiai professzor elnöklete alatt "De Praedestinatione" tárgykörből tartotta, kapcsolatra hozva Krisztus halálával. Disputációját Rákóczi Zsigmondnak, Geleji püspöknek, Medgyesi udvari papnak és B. Sikó István ilyefalvi papnak, s esperesnek ajánlotta.⁶⁾ Hihető tehát, hogy Zsigmond herceg támogatásával gyarapította tudását. A másik, eddigelé ismeretlenül lappangott vitatkozásának egyik példányára a debreceni református nagykönyvtár gazdag anyagában akadtam rája. Ennek tárgyköre: "De Notis Ecclesiae visibus" s hasonlóképpen Leydában Triglandius Jakab professzor elnöklete alatt 1648 június 24-én tartotta. Ajánlását bölöni Sikó Péterhez, Rozgóni János kézdívisárhelyi lelkipásztorhoz, Árkosi Benedek fehérvári iskolamesterhez, Ajtai János köpeci paphoz és Rimai János bölöni istenszolgájához intézte.⁷⁾

Idegen földön tehát egy esztendőnél nem sokkal tovább maradt. Ugyancsak a kolozsvári sáfár 1648 november 25-én azt jegyezte fel: "Erkezenek Nemeth Orszagból 2 Vitebergus Deakok, Egyik Fogarasi Ferencz, az másik Maxai, mennek Feiervarra." Továbbá azt számolja el, hogy "Novak Istua[n] viszi az Eo Naga Vitebergus Deakit Fogarasi Ferencet az Tarsaua Maxaiual Nemeth orszagból jönnek. Eot louon Enyedigh f. 3 - 12 1/2."⁸⁾

Ugy látszik, hogy a püspök kellő képességűnek találta Fogarasi, minthogy az iskolamesteri próbaévektől eltekintve, mindjárt Fehérvárra rendelte másodpapságra. Ugyanis egykori iskolatársa és külsőországokbeli utitársa: bölöni Sikó János 1649 július 9-én Utrechtben tartott vitatkozását a többek között Fogarasi K. Ferenc gy.-fehérvári papnak, mint rokonának ajánlotta.⁹⁾ Ezt tudva, most már azt is sejtjük, hogy elhelyezkedésében netalán tekintélyes esperes atyjafia: Sikó István is támogatója volt.

Fogarasi azonban -ugy látszik- hazatérése után nem titkolta, sőt talán hirdette is puritánus nézeteit. Ugyanis Medgyesi Pálnak Rákóczi Zsigmondhoz 1649 június 9-én Fehérvárról intézett le-

6) RMK. III. 1702. és Adattárunk I. 490.

7) A debreceni ref. nagykönyvtár jelzése: R.M.K. 615.

8) Sáfár. 1648. 750, 765.

9) R.M.K. III. 1730.

velében olvassuk, hogy Kemény János reábeszélése ellenére ifjabb Rákóczi György fejedelmet megkörnyékezték és reá is vették, hogy a Geleji-féle kánonok a legközelebbi zsinaton szentesítve, kihirdetessenek. "Látja Nagyságod a nagy praktikát: a mi kegyelmes urunk nem értvén exacte mik legyenek azokban az kánonokban, megszólította ugyan püspök uramat, hogy Fogarasi és Gidófalvi uram ellen semmit ne cselekedjék, de oly dolgok vannak ezekben, hogy sokkal többet és nagyobbakat cselekedhessék rajtok, mihelyt ez kánonok principali authoritate konfirmáltatnak. Én csudálom, hogy a mi kegyelmes urunk a maga méltóságát kiadja kezéből, hogy osztán pro libita élhessen az episcopatus az ártatlanoknak elnyomásokban, mely ellen ha akarna is ő Nagysága, nem állhat ezután, így ezeket a kánonokat konfirmálván ő Nagysága."¹⁰⁾

Ugy látszik, hogy Csaholczi és Gidófalvi kolozsvári, Fogarasi fehervári papot, valamint Árkosi fehervári scholamestert a zsinat állásukból felfüggesztette. Legalább is ez olvasható ki Medgyesinek 1649 augusztus 23-án Fehérváron keltezett s Rákóczi Zsigmondhoz intézett leveléből: "Rágalmaznak azzal is mind engemet s mind Bisterfeld uramat, hogy ama szegény négy atyafiakat előtaszítottuk, s magunk elébb állottunk, kik is ha jelen löttünk volna, hasonlóképpen jártunk volna. Itélnek váltig Huszár (Mátyás fejedelmi tanácsur) uramék köre és minden rut halálra."¹¹⁾

Rákóczi Zsigmond rábeszélésére azonban, akit főképpen Medgyesi és Bisterfeld tájékoztatott a tanusított önkényes helyzetről, a fejedelem az ítéleteken változtatva, egyikük-másikuk viszszerült előbbi helyére s minthogy Geleji püspök 1649 december 12-én elhunyt, ilyenképpen Fogarasi továbbra is a fehervári pap-ságban maradt. Ezt bizonyítja ugyancsak Sikó Jánosnak 1651 június 14-én Utrechtben tartott vitatkozása, amelyet a többek között megint csak Fogarasi K. Ferenc gyulafehérvári papnak ajánlott.¹²⁾

Ugy látszik, hogy Fogarasi mégis csakhamar felcserélte Geleji, majd Csulai püspökök mellett betöltött második papi álló-

10) Szilágyi Sándor: A kolozsvári egyház történetéhez. EPrK. 1874: 165-66.

11) Szilágyi Sándor: Medgyesi Pál levelei. EPrK. 1876: 309.

12) RMK. III. 1789.

mását a vizaknai papsággal. Ugyanis Bethlen Kata könyvtárának Bod Péter által összeállított jegyzékében azt jegyezte fel, hogy "Fogarasi Ferencz vizaknai pap magyarra fordított egy Katekizmust illy titulussal angliai nyelvből: "Kis Keresztény". Nyomt. Fejérváron, 1654. esztendőben. 8 részben."¹³⁾ Ez a könyv ma már egyetlen példányban sem ismeretes.¹⁴⁾ Ebből bizonyos, hogy tudott angolul, amelyet magán uton sajátíthatott el, bárha nem lehetetlen, hogy hollandiai tanulása idején, ha egészen rövid időre is, de megfordult Britanniában is.

Vizaknáról nemsokára az enyedi papságra vitetett s mintilyent 1657-ben esperesnek is megválasztotta az egyházmegye papsága. Jóllehet az 1663. évben Pathai Mátét választották helyébe esperesnek¹⁵⁾, életét azonban ekkor még nem végezte be, hanem visszatért Vizaknára. Ezt bizonyítja, hogy Fogarasi K. János teológus diák 1670 április 30-án Utrechtben Burmann Ferenc professzor elnöklése alatt "De Vocatione Gentium" címen tartott teológiai nyilvános vitatkozást apjának: Fogarasi K. Ferenc vizaknai papnak ajánlotta.¹⁶⁾ Erről az ifjabb Fogarasiról még azt is tudjuk, hogy 1666-ban írta alá a debreceni kollégium törvényeit, majd azután "Academias salutem, et ibi animam Deo elocat."¹⁷⁾ Különben a leydai egyetem anyakönyve szerint itt, mint 22 esztendőes ifju, öt társával együtt 1668 augusztus 8-án iratkozott be a teológiai szakra.¹⁸⁾ Innen azután 1670-ben Utrechtbe ment át.¹⁹⁾ Hihető, hogy még ebben az esztendőben ugyanott halt meg.

A kolozsvári református kollégium nagykönyvtárában annak idejében egy olyan könyvbejegyzésre találtam, amely azt árulja el, hogy "Ex Libris Stephani Bardi Comp(a)r[atum] Enyedini. Valet den. 60. Anno Curr[entel] 1676. 28. 7-bris...Apud Vidua[m] p[er] (ie) Defuncti Clar(issimi) Doct(issimi) D(omini) Francisci Fogarassi Enyed(ini)."²⁰⁾ Ezután még néhány könyvet sorol fel annak bizonyosságára, hogy azokat is ugyanakkor vásárolta. E sorok mintha azt sej-

13) B.K.P.: Gróf Bethlen Kata könyvtárának lajstroma. EM. 1912:169.

14) RMK. I. 884.

15) Az erdélyi reformált anyaszentegyház névkönyve 1867-re. 10-11.

16) RMK. III. 2531.

17) Thury Etele: Iskolatörténeti adattár. II. 136.

18) Archiv N.F. XVI. 215.

19) Segesváry Lajos. 21.

20) A kolozsvári ref.koll.nagykönyvtárában Y.236.sz.jelzéssel volt elhelyezve.

tetnék, hogy Fogarasi Ferenc élete végére vagy ő, vagy legalább is özvegye visszaköltözött volna Enyedre. Bizonyos azonban, hogy a vásárlás időpontjában ő már nem élt, ellenben az özvegy - az egykori szokást követve - ura elhunytá után rövid időn belül áruba bocsátotta a reá maradt könyveket, hogy ezzel is valamelyes jövedelemhez jusson a reá szakadt nehéz árvaságban. A vásárló egészen bizonyosan kollégiumi diák volt, amire a következő könyvtulajdonos bejegyzéséből is következtethetünk. Ez ugyanis így jelölte meg a kötetet: "Nicolai Orlai et amicorum. 1680."

Valószínűnek tartom, hogy Fogarasi K. Ferencnek ha netalán nem is fia, hanem atyjafia volt az a Fogarasi K. József, aki Magyarországra történt távozásakor 1666 június 3-án az enyedi kollégiumban Pápai Páriz Ferencnek ajándékozta "De Morborum internorum curatione libri IIII. Dionysio Fontano Doctore Medico Mompensulensi Authore" című könyvét.²¹⁾ /Vajjon nem ez az ajándékba kapott könyv indította-e el Pápai, hogy az orvosi tudományokból is képesítést szerezzen?/ A két Fogarasi közötti atyafiságot már csak abból is következtethetjük, hogy e kötet címlapján első tulajdonosképpen a "Joh. Siko B." megjelölést találjuk, már pedig láttuk, hogy böllöni Sikó Jánost, a korán elhunyt kolozsvári kollégiumi tanárt, aki az akadémiákon az orvostudományokban is kiképezte magát, rokoni szálak fűzték Fogarasi Ferenchez.

21) U.o. IV. 219. sz. könyvtári jelzéssel.